

KAMENÁČ I LEBEDA uspokojily

V minulém čísle jsme přinesli první část z dopisů pěstitelů starých plodin. Podrobně jsme se zaměřili na rajčata tak, jak je popsaly dvě nadšené zahrádky. Byly ukázány velké rozdíly zejména v odolnosti plísní bramborové, ale také v ranosti nebo náročnosti na ošetřování. Zatímco v odolnosti „zvítězila“ odrůda De Berao v ranosti to byla odrůda Ostravské rané a nejne náročnější je tradičně rajče divoké.

Nyní se podíváme na další druhy a odrůdy. Spektrum plodin je totiž velmi široké a na domácích záhoncích vyséváme a vysazujeme nejen rajčata ale mnoho a mnoho dalších rostlin.

Menší hlávky s jemnými sladkými lístky

Osvědčenou odrůdou se stává stará sorta hlávkového salátu Plzeňský kamenáč. Již v minulém roce došlo na její adresu řada pochvalných hodnocení a letošní informace se nesou v podobném duchu. Jako příklad uvedme následující řádky:

„Salát Plzeňský kamenáč: vyseto koncem března do květináče mezi oknem, v polovině dubna vysazeno na záhon (smíšená kultura: měsíček, mrkev, pastinák, cibule), sazenice zalily a zamulčované, pak už bez další péče narostly krásné menší hlávky

Načervenalé okraje u hlávky staré odrůdy salátu Plzeňský kamenáč

a jemnými sladkými lístky. Pokusně jsem vysela další várku ještě v polovině července – některé rostliny šly hned do květu, ale většina tvoří pěkné hlávky. Všimla jsem si, že moc nechutná slimákům – ledový salát, který byl hned vedle, kompletně sežrali, Plzeňského kamenáče si příliš nevšímají.

Ještě se sám vysemenil v polovině září při sběru semen – jak dopadl, podám zprávu napřesrok. S tímto salátem jsme všichni maximálně spokojeni.“

Jak vidět, tato odrůda se dá využít nejen pro tradiční jarní pěstování, ale i pro výsevy ve vrcholném létě. Pro řadu zahrádkníků může být velmi zajímavý postřeh, že tato sorta není tak atraktivní pro slimáky.

...naši zahrádku zasáhla invaze slimáků

Na slimáky si totiž nařiká velmi mnoho lidí (např. „...naši zahrádku zasáhla invaze slimáků a přes veškerou snahu se nám nepodařilo uchránit sotva vzešlý tuším dumlík. Slimáci také ničili dýně, ale nakonec jich několik vyrostlo...“) a přestože se proti těmto žravým slizounům doporučuje dlouhá řada přírodních biologických postupů i drsných metod, jejich žravost to neumenšuje. V praxi je účinnost doporučovaných metod často jen malá a slimáci spořádají někdy vše, na co přijdou – jemné lístky hlávkového salátu jsou v jejich jídelníčku zpravidla první na řadě. Odolnost odrůdy, byť třeba neúplná, by mohla být pomocí. Tento postřeh by však bylo jistě třeba ověřit šířeji.

Ale ne každý měl s tímto salátem kamenáčem posvícení, což ukazuje následující citát: „Salát Plzeňský kamenáč – netuším proč, ale letos se vytvořilo jen pár listů a hned letěl do květu.“ – Vybíhání salátu do květu může mít celou řadu příčin – například od nedostatku vody, přes vysoké panující teploty, nevhodný termín výsevu až po odrůdovou dispozici. Co konkrétně bylo příčinou zde, je těžké na dálku určit. Jistě nebude na škodu zkusit v nové sezóně výsev zopakovat a vlastní semínka znovu vyzkoušet.

Smetanové omáčky skvěle barví narůžovo

Mezi staré a dnes opomíjené listové zeleniny patří i lebeda zahrádní. Ta se pěstuje ve třech barevných formách – červené, žluté a zelené. Mezi nejoblíbenější patří červeně zbarvený typ, který může být též dekorativní rostlinou, někdy jej v zahradkách uvidíme i jako okrasný solitér.

Mladá rostlina tzv. lebedového špenátu s chutnými listy – „babička jiný není“

Stará odrůda Panenské české se objevuje v nabídce jabloňových roubů pro rok 2009 (vyobrazení převzato ze Suchého Moravské ovoce z r. 1931)

Nový Seznam starých plodin na Internetu

Jako již tradičně tak i letos připravil Gengel ve spolupráci s dalšími pěstiteli nabídku starých, krajových a dalších plodin pro nadcházející sezónu. Z ní si mohou zájemci dle svých zájmů, podmínek zahradičnických i časových možností vybrat k poznávání a pěstování zajímavé dříve pěstované druhy a odrůdy.

Základem je sestava rostlin z minulého roku. Pro rok 2009 k ní ale přibyla řada nových odrůd i druhů. Je to především bohatá nabídka roubů starých a krajových odrůd jablek (mj. Jadernička moravská, Panenské české, Boskopské zvané lidově kožuchy a jiné) a některé starobylé druhy zeleniny, jako sevlák cukrový nebo krabilice hlíznatá. Z polních plodin pak krajové valašské ječmeny, bělosemenné máky nebo další odrůdy lnu. V zeleninách se objevují též nové odrůdy rajčat, ale také lebeda, zajímavé okurky nakladačky, nenáročná fazole ale třeba i opomíjená rebarbora. Za zmínku stojí též okrasná janeba, která patří do okrasného sortimentu zahrádek našich (pra)babiček.

Systém objednávání zůstává stejný jako v minulosti. Čtete prosím pečlivě podmínky získání jednotlivých odrůd, některé je třeba objednávat co nejdříve (zejména právě zmíněné rouby jablek). Při objednávce dbejte na to, které druhy jsou cizosprašné, aby nedošlo ke zkřížení – od cizosprašného druhu je možné pěstovat na zahrádce zpravidla vždy jen jednu jedinou odrůdu, navíc musíme dbát, aby ani v okolí (např. u sousedů) současně nekvetla jiná odrůda téhož druhu!

Kompletní nabídka Seznamu starých, krajových, netradičních plodin a odrůd, plevelů a dalších rostlin 2009 je umístěna na Internetu na známé adrese:

<http://gengel.webzdarma.cz>

➤ „Červená lebeda: z přímého výsevu nevyklíčilo moc rostlin, ale pak už rostly pěkně, v truhlíčku vzházely líp, přesazením nijak viditelně netrpěly. Výborná na špenát (smetanové omáčky skvěle barví narůžovo, což obzvlášť ocení malé holčičky) a ještě udělá parádu (pěstovala jsem ji v květinovém záhonku), kdybych tušila, že vyroste do 2,5 m a že bude z jedné rostliny tolik semen, ujídali bychom ještě víc.“

Atraktivní červená barva přechází zčásti i do pokrmů uvařených z této lebedy, byť se mění a v tomto případě udělala se smetanou narůžovělou barvu. Kvetoucí lebedové rostliny jsou vskutku obří a semen je z nich požehnaně. U lebedy zahradní je, pokud ji necháme vykvést a semena dozrát, možno počítat se samovýsevem.

Na podzim semena vytřepu po celé zahradě před rytím a mám zaseto

Zahradní lebeda má v našich krajích tradici dosti dlouhou (její pěstování ve Střední Evropě je doloženo již ve středověku). I když jako špenátové zeleniny se užívalo a užívá velmi mnoho nejrůznějších druhů tato lebeda patří k nejlepším. Před časem jsme dostali semínka jedné lebedy, kterou

Lebedová semena mají podobu malých špiček nebo penízků – bez problémů je můžeme do země rozhodit nebo nechat vypadat již na podzim.

můžeme označit jako rodinou odrůdu. Její dárkyni ji označuje jako „lebedový špenát“ a píše o něm toto: „...pěstujeme cca 50 let nikdo už neví, od koho jsme dostali semena – brzy na jaře klíčí, mladé listy na špenát (babička jiný neví), vysemeňuje sám, ..., nechávám rostliny všude, kde narostou, až překáží (v mrkvi, cibuli atd., nebo kde chci sázet) postupně vytrhám uvařím, přebytek namrazím. Na rozlohu asi 1000 m² nechám 3–4 rostliny vyrůst a dozrát, na podzim semena vytřepu po celé zahradě před rytím a mám zaseto.“

Výhodou tohoto druhu a odrůdy je zcela jednoduché semenaření, které vlastně snad ani není semenaření v pravém slova smyslu, ale jakýmsi spolurizeným samovýsevem. Ten se děje již na podzim před rytím zahrádky. Semínka zůstanou přes zimu v klidu ležet v zemi a na jaře začnou růst. Zatímco u předchozího hlávkového salátu je nutno dbát na výběr semenných rostlin, tedy těch, které tvoří pěknou uzavřenou pevnou hlávkou, aby se tato vlastnost zachovala i u potomstva, u lebedy není výběr tohoto typu nutný.

TEXT a FOTO:
Petr Dostálek

ROSTLINY ZBLÍZKA

– seznámte se s nimi

TAJEMNÝ JEŽEK

Krásu pěstovaných rostlin můžeme vnímat nejen na talíři v konečné podobě lákavě upravených a chutných pokrmů ale již během jejich růstu. Jejich proměny v čase od klíčícího semínka, křehké vzházející rostlinky, prvních lístků, postupně se zvětšujícího rostoucího jedince, tvorby květů, plodů a zrání, které vrací rostlinu zpátky do zhuťnělého semene mohou být napínavou a poutavou podívanou. Kulturní rostliny jsou krásné zdálky (třeba pestrá

mozaika záhonků se zeleninou, bylinami, květinami nebo jablon v květu) i zblízka (poetickým detailem je vánoční hvězdička rozkrojeného jablka, kulaťoučké hrášky úhledně poskládané v lusku, který rozloupneme nebo zajímavá struktura povrchu dýně).

Vnímejme naše plodiny na zahrádkách všemi smysly. Jako inspiraci budeme přinášet pohledy, zejména zblízka, na známé i méně známe plodiny. Právě pohledy zblízka s jejich nezvyklými tvary, barvami a strukturami mohou být současně také obrazovou hádankou, o který druh a jakou část rostliny jde. Napoprvé přinášíme jako hádanku detail jednoho „rostlinného ježka“. Napovíme, že jde o pozapomenutou kořenovou zeleninu. Víte o jaký druh se jedná? Rozluštění najdete na straně 15.

Připravil a vyfotografoval
Petr Dostálek